

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl samosoudkyní JUDr. Lenkou Loudovou ve věci

žalobce: **PhDr. V. N.**, narozený dne X
bytem X
zastoupený advokátem Mgr. Markem Nemethem
sídlem Opletalova 1015/55, 110 00 Praha

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**
sídlem Křížová 25, 125 08 Praha 3

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 16. 1. 2023, č. j. X

takto:

- I. Žaloba se zamítá.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Žalobce se žalobou podanou Městskému soudu v Praze domáhal zrušení rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení (dále jen „žalovaná“) ze dne 16. 1. 2023, č. j. X (dále jen „napadené rozhodnutí“), kterým byly podle ust. § 88 odst. 8 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o organizaci sociálního zabezpečení“), a podle § 90 odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), zamítnuty námitky

Shodu s prvopisem potvrzuje J. S.

žalobce a bylo potvrzeno rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 7. 10. 2022, č. j. X (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“).

2. Prvostupňovým rozhodnutím správní orgán I. stupně v souladu s ustanovením § 64 odst. 6 věta první zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), uložil žalobci povinnost vrátit přeplatek na starobním důchodu zemřelé paní O. P., zemřelé dne X (dále jen „oprávněná“), který vznikl za dobu od 14. 2. 2021 do 13. 3. 2021 v částce 10 883 Kč.

II. Žalobní body

3. Žalobce namítal, že v daném případě jde o zcela jednoznačné pochybení žalované, která vyplatila dávku 4 měsíce po úmrtí oprávněné. Tato dávka neměla být vůbec vyplacena a žalovaná postupovala protiprávně. Nyní se snaží tuto skutečnost zhojit tím, že požaduje, aby za její chybu platila třetí osoba. Dávku za období 14. 1. do 13. 2. na tento účet již žalovaná neplatila, o to větší pochybení je, že v dalším období dávku na uvedený účet zemřelé poslala.
4. Žalovaná měla předně pohledávku ihned přihlásit do dědického řízení a stát se věřitelem zůstavitelky. Žalovaná však uvedenou lhůtu promeškala, což je další pochybení žalované.
5. V dané věci není postaveno najisto, kdy byl žalobce oprávněn disponovat s peněžními prostředky – důchodem. Žalobce tvrdí a žalovaná to koneckonců potvrzuje, že účet zůstavitelky byl postižen exekucí, tudíž s těmito prostředky žalobce disponovat ani nemohl! Prostředky mohl disponovat jedině exekutor nebo banka. Což žalovaná také potvrdila, že jí banka nárokované peníze odeslat nemohla. Jiná by byla situace, kdyby žalobce skutečně s prostředky mohl disponovat a tyto skutečně vybral – právě na takovou situaci právní úprava míří. Nicméně to není skutkový stav odpovídající obsahu spisu. Zde žalovaná zaslala dávku důchodu na účet zemřelé po jejím úmrtí a v momentě, kdy už byl účet „obstaven“ exekucí a žalobce s ním zcela evidentně právo disponovat neměl ani mít nemohl. Žalovaná tak nesprávně zjistila skutkový stav a aplikovala nesprávnou právní normu. Ve svém důsledku tak porušila čl. 11 Listiny základních práv a svobod – tedy právo žalobce vlastnit majetek, když zasáhla do jeho majetkových práv.

III. Vyjádření žalované

6. Žalovaná ve svém vyjádření shrnula podstatné okolnosti případu. Uvedla, že důchod je nárokovou dávkou konkrétní osoby, která splňuje podmínky pro nárok na tuto dávku. Smrtí poživatele důchodu nárok na tento důchod zaniká a splátky důchodu vyplacené po datu úmrtí poživatele důchodu jsou plněním bez právního důvodu.
7. Podle ustanovení § 116 odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení jsou dávky důchodového pojištění vypláceny dopředu v pravidelných měsíčních splátkách s tím, že v den splatnosti dávky ji už její příjemce – oprávněný, musí mít připsanou na účet vedený u bankovního úřadu nebo vyplacenou v hotovosti prostřednictvím držitele poštovní licence; jedná se tedy o hromadný trvalý příkaz, jehož zrušení si vyžaduje určité časové vymezení. V případě, že úmrtí není oznámeno včas, je okamžité zastavení výplaty důchodu technicky neuskutečnitelné. Dávky vyplacené po úmrtí poživatele důchodu

jsou pak pohledávkami státu, které je žalovaná povinna vymáhat (srov. § 14 odst. 4 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích).

8. Žalovaná vysvětlila, co znamená vyplácení důchodu dopředu (§ 116 odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení). Je-li splatnost důchodu stanovena na 14. den v měsíci, jak je tomu v případě oprávněné, důchod za prosinec 2020 je důchodem pokrývajícím období od 14. 12. 2020 do 13. 1. 2021. Obdobně, výplata důchodu za leden 2021 představuje období od 14. 1. 2021 do 13. 2. 2021. Oprávněná zemřela dne X. Znamená to, že byla důchodově zabezpečena až do dne úmrtí, tj. do X, a to ze splátky důchodu za měsíc prosinec 2020, náležející na období od 14. 12. 2020 do 13. 1. 2021.
9. Oprávněné byla důchodová dávka vyplácena prostřednictvím držitele poštovní licence, naposledy za leden 2021, tedy za období od 14. 1. 2021 do 13. 2. 2021. Podle výpisu z účtu České spořitelny, a.s., ze dne 8. 4. 2021, za dobu od 9. 12. 2020 do 4. 11. 2021, si u tohoto bankovního úřadu oprávněná založila od 9. 12. 2020 účet číslo 4385267053/0800. Následně, na základě žádosti jmenované, byla její důchodová dávka dne 6. 1. 2021 zařízená od nejbližší možné splátky, tedy od splátky důchodu za únor 2021, na uvedený účet. V mezidobí však oprávněná zemřela – dne X. Nejbližší technicky možné datum zastavení výplaty důchodu bylo od března 2021. Z uvedeného důvodu proto došlo k poukázání platby důchodu ještě za leden 2021, jednak prostřednictvím držitele poštovní licence, jednak za únor 2021 na uvedený účet. Zatímco splátka důchodu za leden 2021 byla stornována, u splátky důchodu za únor 2021 toto možné nebylo, neboť již byl u České spořitelny a.s. nastaven trvalý příkaz k platbě, jehož zrušení „ze dne na den“ je technicky neuskutečnitelné. Uvedené zapříčinilo, že na účet oprávněné byla dne 12. 2. 2021 připsána splátka důchodu za únor 2021 náležející na období od 14. 2. 2021 do 13. 3. 2021. Námitka žalobce je irelevantní.
10. K žalobním bodu, že žalovaná měla předně pohledávku ihned přihlásit do dědického řízení a stát se věřitelem zůstavitelky žalovaná opětovně odkazuje na ustanovení § 3 odst. 1 a § 54 zákona o důchodovém pojištění, z nichž vyplývá, že důchod je nárokovou dávkou konkrétní osoby, která splňuje podmínky pro nárok na tuto dávku. Smrtí poživatele důchodu nárok na tento důchod zaniká a splátky důchodu vyplacené po datu úmrtí poživatele důchodu jsou plněním bez právního důvodu. Žalovaná popsala výše důvody, pro které nebylo možné zabránit tomu, aby dne 12. 2. 2021 nedošlo k připsání důchodu za únor 2021 na účet oprávněné. Jelikož k tomuto datu oprávněná již nebyla subjektem práv, neboť zemřela, zcela logicky se nejedná a nemůže jednat o dluh v tu dobu již zemřelé (oprávněné), ale o dluh státu, který je žalovaná povinna vymáhat, a proto jej nelze zahrnout do řízení o dědictví po oprávněné. Námitka žalobce je irelevantní.
11. K žalobnímu bodu, že není najisto postaveno, kdy byl žalobce oprávněn disponovat s peněžními prostředky, žalovaná uvedla, že podle podání České spořitelny, a.s. ze dne 8. 4. 2021, kterým reagovala na žádost žalované o součinnost a připojila výpisy z účtu oprávněné, dispoziční právo k účtu oprávněné ke dni jejího úmrtí měl právě žalobce. Námitka není důvodná.
12. Žalovaná zdůraznila, že § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění zakládá objektivní odpovědnost v něm vymezeného okruhu osob, které jsou povinny vrátit České správě sociálního zabezpečení důchodové dávky vyplacené po úmrtí oprávněného, který již

nebyl subjektem práv, aniž by se zkoumalo zavinění. K témuž závěru dospěl i Nejvyšší správní soud ve své judikatuře (například v rozsudku ze dne 21. 1. 2016, č. j. 9 Ads 183/2015-29).

13. Ve správním řízení žalovaná vycházela ze zprávy České spořitelny a. s. ze dne 8. 4. 2021. Z připojeného výpisu z účtu oprávněné vyplynulo, že ke dni smrti oprávněné měl dispoziční právo k účtu mimo majitelky jen žalobce. Z připojeného výpisu za dobu od 8. 12. 2020 (den založení účtu) až do 4. 11. 2021 pak vyplývá, že v den založení účtu (9. 12. 2020) na něj byl uskutečněn vklad ve výši 4 000 Kč. Další připsaná platba byla uskutečněna až dne 12. 2. 2021 a jednalo se o důchodovou dávku ve výši 10 883 Kč, čímž účet vykazoval konečný zůstatek 14 883 Kč, a to až do dne 4. 11. 2021, kdy tato částka byla převedena na účet číslo 2002888399/0800 a účet oprávněné byl zrušen. V podání České spořitelny, a.s., ze dne 8. 4. 2021 se rovněž uvádí: „Účet je postižen exekucí č. j. 081 EX 28906/13-227, kterou vydal Exekutorský úřad Praha – východ DS 17493799. Z důvodu nedostatečných finančních prostředků na účtu a povinnosti rezervovat finanční prostředky pro případné plnění exekuce, která má přednost před smluvní povinností, tj. před smluvním závazkem vrátit neoprávněně vyplacené důchody, nemohla Česká spořitelna, a.s. vrátit důchod.“ Je zcela zřejmé, že v době, kdy byla na účet oprávněné připsaná důchodová dávka, měl dispoziční právo k účtu žalobce, neboť na právním režimu dispozice s účtem se jen samotným úmrtím oprávněné nic nezměnilo. Ke dni 12. 2. 2021, kdy byla splátka důchodu na účet připsána, tedy ještě disponoval účtem žalobce.
14. Pokud tedy jde o jednotlivé výhrady žalobce, z pohledu aplikace § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění je zcela nerozhodné, zda žalobce nakládal s peněžními prostředky po připsání neprávem vyplacené důchodové dávky oprávněné na její účet. Odpovědnost žalobce jakožto osoby oprávněné disponovat s peněžními prostředky na účtu v době, kdy na něj byla připsána neprávem vyplacená dávka starobního důchodu, je objektivní. Je zcela nezávislá na skutečnosti, zda bylo s těmito peněžními prostředky vůbec nějak nakládáno, na čí příkaz se tak stalo, jak byly peněžní prostředky využity. Zde žalovaná odkazuje na rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 1. 2016, č. j. 9 Ads 183/2015-29, a ze dne 3. 2. 2016, č. j. 3 Ads 107/2015-23. Povinnost žalobce vrátit přeplatek na důchodu není vázána na skutečnost, zda s přeplatkem skutečně disponoval, nebo jinak zavinil, že přeplatek nemohl být z účtu vrácen pro vedení exekuce. Žalobce má právo případně vymáhat soukromoprávními prostředky po třetích osobách, které s neprávem vyplacenou důchodovou dávkou oprávněné naložily.
15. Vzhledem k tomu, že je nerozhodné, jak bylo s peněžními prostředky po připsání důchodu na účet oprávněné naloženo, nelze žalované vytýkat, že se těmito skutečnostmi v napadeném rozhodnutí nezabývala. Jde o skutečnosti právně bezvýznamné. Rozhodnutí nelze považovat za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů jen proto, že žalovaná nezjišťovala právně bezvýznamné skutečnosti. Žádný vliv na vznik povinnosti žalobce vrátit přeplatek na důchodu nemá ani to, že žalobce není dědicem po oprávněné. Povinnost vrátit přeplatek byla totiž založena tím, že žalobce měl dispoziční oprávnění k účtu oprávněné, na který byla poukázána důchodová dávka, a z hlediska § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění jde o přednostní kritérium pro určení osoby povinné k vrácení přeplatku na důchodu. Námitky žalobce proto jsou irelevantní.
16. S ohledem na uvedené žalovaná i nadále trvá na svém rozhodnutí a navrhuje soudu zamítnutí žaloby.

IV. Obsah správního spisu

17. Prvostupňovým rozhodnutím správní orgán I. stupně v souladu s ustanovením § 64 odst. 6 věta první zákona o důchodovém pojištění uložil žalobci povinnost vrátit přeplatek na starobním důchodu oprávněné O. P., který vznikl za dobu od 14. 2. 2021 do 13. 3. 2021 v částce 10 883 Kč.
18. Žalobce proti tomuto rozhodnutí podal odvolání, namítal, že nikdy neprováděl na účtu oprávněné žádné operace, ani nevybíral žádnou částku, dále že nebyl v příbuzenském vztahu s oprávněnou, a tedy ani nebyl účastníkem dědického řízení. Nepovažuje se tedy za účastníka správního řízení vedeném prvostupňovým správním orgánem ve věci přeplatku na starobním důchodu oprávněného.
19. Žalovaná v napadeném rozhodnutí konstatovala, že oprávněné byl vyplácen starobní důchod měsíčně na účet vedený u Č. s., a.s., č. účtu X, jehož byla oprávněná majitelkou. Ke dni úmrtí oprávněné dle sdělení banky měl dispoziční právo k tomuto účtu právě žalobce. V souladu s § 116 odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení jsou dávky důchodového pojištění vypláceny dopředu v pravidelných měsíčních splátkách. Starobní důchod oprávněné byl splatný vždy 14. den v měsíci bezhotovostním převodem. Dle došlého hlášení úřadu pověřeného vedením matrik bylo zjištěno, že oprávněná dne X zemřela. Poslední výplata starobního důchodu tedy náležela za dobu od 14. 12. 2020 do 13. 1. 2021. Výplata starobního důchodu byla z důvodu úmrtí oprávněné zastavena až ode dne 14. 3. 2021. Dne 9. 2. 2021 poukázala Česká správa sociálního zabezpečení splátku starobního důchodu ve výši 10 883 Kč na období od 14. 2. 2021 do 13. 3. 2021, ačkoli tato již nenáležela. Došlo tak ke vzniku přeplatku v celkové výši 10 883 Kč, dávka byla připsána na účet dne 12. 2. 2021.
20. Žádostí datovanou 15. 3. 2021 Česká správa sociálního zabezpečení požádala banku o vrácení výše uvedené částky z účtu oprávněné. Banka ale nic nevrátila s odůvodněním, že účet je postižen exekucí. Na žádost o vrácení částky 10 883 Kč exekutor sdělil, že ničeho nevymohl a že tedy nemůže nic vrátit. Na opakovanou žádost u banky bylo dne 21. 6. 2022 sděleno, že nemohou nic vrátit, neboť účet byl dne 4. 11. 2021 zrušen. Vznikl tak přeplatek na dávce důchodového pojištění ve výši 10 883 Kč, kterou je účastník řízení povinen vrátit.
21. Podle ustanovení § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění má Česká správa sociálního zabezpečení nárok na vrácení této částky, odpovědnost v tomto případě je objektivní, takže účastník řízení je odpovědný za vrácení tohoto přeplatku i v případě, že jej nezavinil. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá povinnost účastníka řízení vrátit přeplatek na dávce důchodového pojištění, i kdyby vznik tohoto přeplatku nezpůsobil. Pro stanovení povinnosti účastníka řízení vrátit přeplatek na dávce důchodového pojištění je podstatné, že účastník řízení měl dispoziční právo k účtu oprávněné ke dni jejího úmrtí, pro stanovení povinnosti vrátit přeplatek na dávce důchodového pojištění je tato skutečnost postačující.
22. K námitkám žalovaná uvedla, že účastník řízení ke dni úmrtí oprávněné byl veden jako disponent k jejímu účtu, plátce důchodu tedy musí postupovat v souladu se zákonem. Tato skutečnost však nebrání účastníkovi řízení uplatnit náhradu škody vzniklé uhrazením přeplatku vůči skutečnému škůdci.

V. Hodnocení věci Městským soudem v Praze

23. Městský soud v Praze přezkoumal dle § 75 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „s. ř. s.“) napadené rozhodnutí a jemu předcházející řízení v mezích žalobcem uplatněných žalobních bodů a vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu. Po zhodnocení uvedených skutečností dospěl soud k závěru, že žaloba není důvodná.
24. Podle § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění: *„Má-li právo disponovat s peněžními prostředky na účtu oprávněného, na který je důchod vyplácen, jiná osoba než oprávněný nebo je-li důchod oprávněného vyplácen na účet jeho manžela (manželky), jsou tato jiná osoba nebo manžel (manželka) povinni vrátit plátcí důchodu ty splátky důchodu oprávněného, které nenáležely proto, že oprávněný zemřel přede dnem jejich splatnosti, pokud nedošlo k vrácení těchto splátek plátcí důchodu bankou, u níž je tento účet veden. Není-li této jiné osoby, jsou povinny plátcí důchodu vrátit tyto splátky důchodu postupně manžel (manželka), pokud mu (jí) po zemřelém oprávněném vznikl nárok na vdovecký (vdovský) důchod, a dále děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti; nelze-li takto vrátit tyto splátky důchodu, považují se tyto splátky důchodu za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví.“*
25. Podle § 304 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského řádu soudního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“): *„V nařízení výkonu rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu soud přikáže peněžnímu ústavu, aby od okamžiku, kdy mu bude usnesení doručeno, z účtu povinného až do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství nevyplácel peněžní prostředky, neprováděl na ně započtení a ani jinak s nimi nenakládal. Nařídí-li soud výkon rozhodnutí na více účtů povinného, uvede v usnesení také pořadí, v jakém z nich bude vymáhaná pohledávka odepsána. V usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí soud dále uloží povinnému, aby soudu do 15 dnů od doručení usnesení oznámil, zda pohledávku z účtu nabyt jako substituční jmění, a pokud jde o takovou pohledávku, zda má právo s ní volně nakládat a zda jsou výkonem rozhodnutí vymáhány zůstavitelovy dluhy nebo dluhy související s nutnou správou věcí nabytých jako substituční jmění, a doložil tyto skutečnosti listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě též veřejnými listinami notáře. Doloží-li povinný, že pohledávku z účtu nabyt jako substituční jmění, a nedoloží-li další skutečnosti uvedené ve větě třetí nebo nevyjdou-li tyto skutečnosti najevo jinak, soud výkon rozhodnutí zastaví.“*
26. Podle § 304 odst. 3 o. s. ř.: *„Povinný ztrácí okamžikem, kdy je peněžnímu ústavu doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, právo vybrat peněžní prostředky z účtu, použít tyto prostředky k platbám nebo s nimi jinak nakládat, a to do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství; to neplatí v případě platby, jejímž účelem je plnění vymáhané povinnosti, na účet oprávněného nebo soudního exekutora vedený u peněžního ústavu, jehož číslo je uvedeno v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí.“*
27. Doručením usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu povinného vyvolává pouze účinky vymezené v § 304 odst. 1, 3 o. s. ř. Právo disponovat s účtem nezaniká v celém rozsahu, oprávnění neomezeně disponovat s peněžními prostředky na účtu v rozsahu nedotčeném vymáhanou pohledávkou, právo na úroky z peněžních prostředků na účtu, byl-li ve smlouvě o účtu sjednán, atd. jsou zachovány,

- srovnej [HANÁKOVÁ, Věra. § 304 (Arrestatorium a inhibitorium). In: LAVICKÝ, Petr aj. Občanský soudní řád: Praktický komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer].
28. Žalobce namítal, že v daném případě jde o zcela jednoznačné pochybení žalované, která vyplatila dávku 4 měsíce po úmrtí oprávněné.
 29. Jak již vysvětlila žalovaná, v případě oprávněné byla splatnost důchodu stanovena na 14. den v měsíci, důchod za prosinec 2020 je důchodem pokrývajícím období od 14. 12. 2020 do 13. 1. 2021. Oprávněná zemřela dne X. Znamená to, že byla důchodově zabezpečena až do dne úmrtí, tj. do X, a to ze splátky důchodu za měsíc prosinec 2020, náležející na období od 14. 12. 2020 do 13. 1. 2021. Výplata důchodu za leden 2021 (pro období od 14. 1. 2021 do 13. 2. 2021) a za únor 2021 (pro období od 14. 2. 2021 do 13. 3. 2021) tak již neměly být vyplaceny.
 30. Oprávněné byla důchodová dávka vyplácena prostřednictvím držitele poštovní licence, naposledy za leden 2021, tuto splátku bylo možné stornovat. Další výplata důchodu (za měsíc únor) byla na základě žádosti oprávněné zaslána na její účet. V mezidobí však oprávněná zemřela – dne X. Nejblížeji technicky možné datum zastavení výplaty důchodu bylo od března 2021. Na účet oprávněné tak ještě došlo k poukázání platby důchodu za únor 2021, a to dne 12. 2. 2021, tedy necelé dva měsíce po úmrtí oprávněné.
 31. Povinnost pro osobu disponující s peněžními prostředky na účtu oprávněného vrátit plátcí důchodu splátky důchodu oprávněného, které byly připsány na takový účet po dni, za který náležela poslední výplata důchodu zemřelého oprávněného, byla do zákona o důchodovém pojištění (§ 64 odst. 5) zavedena novelou č. 470/2011 Sb., účinnou od 1. 1. 2012, následně bylo ustanovení upřesněno na současné znění.
 32. Důchod musí být ke dni splatnosti již připsán na účet, a proto je nutno zařídit jeho poukaz s určitým časovým předstihem. Pokud příjemce dávky však zemře přede dnem splatnosti, splátka poukázaná tak, aby byla nejpozději v den splatnosti připsána na jeho účet, již nenáleží.
 33. Jak uvedl Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 21. 1. 2016, č. j. 9 Ads 183/2015-29, jsou-li důchody jako jediná dávka vypláceny dopředu a nedošlo-li již dříve ke změně výše citovaného ustanovení z důvodu zachování sociálních jistot důchodců, je zřejmé, že stát je při úmrtí důchodce ve většině případů poškozen přeplacením důchodu nejméně o jednu splátku, neboť nelze výplatu včas zastavit, což vždy závisí na mnoha okolnostech (datum úmrtí, splatnost důchodu, den nahlášení úmrtí důchodce, úmrtí v cizině, apod.). Soud v tomto rozsudku dále uvedl, že právní odpovědnost za vrácení neoprávněně vyplaceného důchodu byla dlouhodobě původně uzákoněna jen při výplatě důchodu na účet manžela. Z důvodu efektivního a jednoduchého vrácení finančních prostředků státu, vyplacených po zániku nároku oprávněného, byla provedena rozsáhlá a zásadní novela § 64 uvedeného zákona, jíž byl rozšířen okruh osob zodpovídajících za vznik přeplatku na důchodu po úmrtí důchodce při výplatě důchodu na účet o disponenty, manžela či manželku se vznikem nároku na pozůstalostní důchod, dále děti či rodiče žijící v jedné domácnosti, a není-li těchto osob, lze pohledávku uplatnit jako dluh oprávněného v dědictví. Odpovědnost uvedených osob je objektivní. Těmto osobám lze proto uložit přímo povinnost úhrady formou správního rozhodnutí, aniž by se zkoumalo zavinění, výběry z účtu, zda se tato osoba obohatila, získala finanční prostředky apod. Z provedené novelizace je zjevný státní zájem na téměř stoprocentní návratnosti vyplacených důchodů na účet již zemřelého důchodce.

34. V této souvislosti lze odkázat též na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2014, č. j. 10 Ads 58/2014-35, který uvedl, že „*smyslem a účelem zákonné úpravy je bezpochyby dosažení toho, aby se přeplatek na důchodu vrátil jednoduchým procesním způsobem žalované, která danou důchodovou dávku vyplatila navzdory tomu, že oprávněný zemřel. Má se tak dít způsobem, který zaručí rychlou návratnost vyplacené důchodové dávky. Forma správního řízení je i pro osoby povinné nesrovnatelně levnějším mechanismem než obecně dražší řízení před civilními soudy. Zákonodárce zcela jasně určil prostředek k dosažení tohoto účelu.Obecné nastavení pravidla § 64 odst. 5 (nyní § 64 odst. 6 – pozn. soudu) garantuje, že v obvyklých situacích bude důchodovou dávku bradit ta osoba, která měla k účtu přístup a která s největší pravděpodobností také dávku z účtu vybrala. S ohledem na velký počet obdobných věcí v pravomoci žalované současně zákon neklade na žalovanou povinnost zjišťovat, jak se věci vskutku udály a kdo skutečně částku z účtu vybral. Podle zdejšího soudu je nepochybné, že v obvyklých případech § 64 odst. 5 minimalizuje počet soudních sporů a slouží k rychlému a efektivnímu uspořádání věcí. O protiústavnosti takto nastavené normy proto nelze vůbec hovořit.*“
35. Je tak zřejmé, že v praxi dochází k tomu, že minimálně jedna splátka důchodu je vyplacena, i když na ni oprávněnému již nárok nevznikl. Z tohoto důvodu bylo citované ustanovení do zákona doplněno. V projednávaném případě vzhledem k okolnostem došlo k tomu, že takto byla vyplacena ještě dávka za měsíc únor 2021 dne 12. 2. 2021. Není tedy přesné vyjádření žalobce, že k výplatě došlo čtyři měsíce po úmrtí (ve skutečnosti šlo pouze o necelé dva měsíce).
36. Skutečnost, že na účet zemřelé byl vyplacen důchod, na který již neměla nárok, není mezi stranami sporná. Sporné není ani to, že k žádosti žalované již na účtu zemřelé nebyly žádné finanční prostředky, resp. na účet byla vedena exekuce, a banka proto nemohla neoprávněně vyplacený důchod žalované vrátit. Žalobce nespornuje, že měl k účtu zřízeno dispoziční oprávnění, domnívá se však, že fakticky nemohl s účtem disponovat z důvodu nařízené exekuce.
37. Osoba s dispozičním právem k účtu je zpravidla oprávněna nakládat s prostředky ve stejném rozsahu jako majitel účtu, s výjimkou určitých úkonů (typicky udělování další zmocnění, zrušení účtů, vydávat pokyny k vydání platební karty...), obsah dispozičního práva může být modifikován v konkrétních případech odlišně.
38. Nařízení výkonu rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu povinného není z hlediska práva žalované proti disponující osobě ve smyslu § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění podstatnou skutečností. Pokud je nařízena exekuce příkazem k výplatě z bankovního účtu, jeho majitel či osoba s dispozičním právem neztrácí svá oprávnění s účtem disponovat v plném rozsahu, dochází pouze k jeho omezení. Povinný (resp. osoba s dispozičním právem) ztrácí okamžikem, kdy je peněžnímu ústavu doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, právo vybrat peněžní prostředky z účtu, použít tyto prostředky k platbám nebo s nimi jinak nakládat, pouze do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství.
39. Smyslem ustanovení § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění je rychlá návratnost neprávem vyplacené důchodové dávky, žalovaná není povinna posuzovat, zda se osoba s dispozičním právem reálně obohatila či obohatit mohla. Jde o odpovědnost objektivní, vyplývající ze zákona, a tedy bez ohledu na to, zda daný stav sama osoba s dispozičním právem svým jednáním zavinila či nikoliv.

40. Pokud žalobce tvrdí, že prostředky mohla disponovat jediné banka (případně exekutor), což žalovaná podle žalobce potvrdila konstatováním, že nárokované peníze banka nemohla odeslat, toto rozhodně není argumentem svědčícím pro nezákonnost rozhodnutí. Pokud by banka mohla žalované peníze poslat, jak předpokládá ust. § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, vůbec by nevznikl povinnost žalobce jako osoby s dispozičním právem účtu dávku vrátit.
41. Není důvodná ani námitka, že žalovaná měla předně pohledávku ihned přihlásit do dědického řízení a stát se věřitelem zůstavitelky. Pokud nedošlo k vrácení těchto splátek plátcí důchodu bankou, stíhá povinnost vrátit dávku primárně osobu s dispozičním právem (případně manžela, pokud je důchod oprávněného vyplácen na jeho účet). Pokud nejsou tyto osoby, jsou povinny plátcí důchodu vrátit tyto splátky důchodu postupně manžel, pokud mu po zemřelém oprávněném vznikl nárok na vdovecký důchod, a dále děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti. Teprve nelze-li takto vrátit tyto splátky důchodu, považují se tyto splátky důchodu za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví. Postup žalované tak byl správný, pokud žalobce měl dispoziční právo k účtu oprávněné, byl primárně on povinen k vrácení této dávky (za situace, kdy nedošlo k vrácení vyplacené dávky přímo bankou).
42. Soud neshledal, že bylo porušeno ust. čl. 11 Listiny základních práv a svobod, tedy právo žalobce vlastnit majetek.
43. Nejvyšší správní soud již k obdobné argumentaci zaujal stanovisko, a to v rozsudku ze dne 3. 4. 2014, č. j. 10 Ads 58/2014-35. V tomto případě stěžovatelka namítala, že je v rozporu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod omezena na právu vlastnit majetek, a to tím, že na základě absolutně koncipované objektivní odpovědnosti musí z vlastní majetkové sféry plnit České republice to, z čehož sama prokazatelně neměla žádný prospěch. Stěžovatelka svá dispoziční práva k účtu nevykonávala, a proto je aplikace zákona v tomto případě nespravedlivá a příčí se principům, na nichž je založen demokratický právní řád. Zásadně nesouhlasí s názorem, že se má regresně domáhat vrácení částky v řízení občanskoprávním. Stěžovatelka to považuje za nepřípustné přenášení povinnosti státu ohledně vymáhání jeho vlastních nároků, a to na soukromou osobu - řadového občana, který je navíc v tomto případě bez právního vzdělání a nemajetný. Stěžovatelka navrhla věc spolu s návrhem na zrušení tohoto ustanovení předložil Ústavnímu soudu.
44. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku uvedl, že novela, kterou byl do zákona o důchodovém pojištění vložen již cit. § 64 odst. 5 (nyní § 64 odst. 6 – pozn. soudu), nebyla svévolná. Zákonodárce stanovil legitimní pořadí kategorií osob povinných k vypořádání přeplatku na důchodové dávce již zemřelého oprávněného. Důvodová zpráva k zákonu č. 470/2011 Sb., který toto ustanovení do zákona o důchodovém pojištění vložil, ukazuje na preferenci zákonodárce požadovat vrácení přeplatku po osobě, která má k účtu zemřelého oprávněného, na niž byl důchod vyplacen, dispoziční právo: „*Stávající právní úprava upravuje povinnost vrátit splátky důchodu poukázané na účet příjemce důchodu po dni úmrtí oprávněného. Vzhledem k technologii výplat důchodů na účet jeho příjemce je však tato úprava nevyhovující. Důchod musí být ke dni splatnosti již připsán na účet, a proto je nutno zařídit jeho poukaz s určitým časovým předstihem. Splátka důchodu se považuje za vyplacenou po právu i tehdy, pokud oprávněný zemřel v den splatnosti důchodu. Pokud však zemře přede dnem splatnosti, splátka poukázaná tak, aby byla nejpozději v den splatnosti připsána na jeho účet, již nenáleží. [...] Nově se navrhuje rovněž výslovně v zákoně upravit*

povinnost osoby, která měla dispoziční právo k vlastnímu účtu oprávněného, vrátit splátky důchodu, které z důvodu úmrtí oprávněného již nenáležely. Dále se ošetřuje situace v praxi běžná, že zpravidla rodinní příslušníci zemřelého důchodce, přestože nemají dispoziční právo k účtu oprávněného, ale mají přístup k jeho platební kartě a znají PIN, vyberou finanční prostředky z účtu oprávněného ještě před tím, než se banka o úmrtí majitele účtu dozví a zablokuje ho. V takové situaci, pokud plátce důchodu banku požádá o vrácení splátek důchodu oprávněného, které byly připsány na jeho účet, avšak z důvodu úmrtí oprávněného již nenáležely, nemůže banka plátcí důchodu vyhovět, protože požadované finanční prostředky na účtu oprávněného již nejsou nebo tam není celá požadovaná částka. Pro tyto případy, kdy neexistuje osoba, která měla dispoziční právo k účtu zemřelého oprávněného a přesto částky, které již oprávněnému z důvodu jeho úmrtí nenáležely, na jeho účtu nejsou, se navrhuje stanovit povinnost vrátit splátky důchodu, které již oprávněnému nenáležely, osobám, které s ním sdílely domácnost, v uvedeném pořadí. Teprve pokud ani takové osoby neexistují, pak se navrhuje, aby se tyto splátky důchodu považovaly za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví“ (viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona ze dne 20. 7. 2011, sněmovní tisk č. 441, přístupné v digitálním repozitáři www.psp.cz).

45. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku dále konstatoval, že smyslem a účelem zákonné úpravy je bezpochyby dosažení toho, aby se přeplatek na důchodu vrátil jednoduchým procesním způsobem žalované, která danou důchodovou dávku vyplatila navzdory tomu, že oprávněný zemřel. Má se tak dít způsobem, který zaručí rychlou návratnost vyplacené důchodové dávky. Forma správního řízení je i pro osoby povinné nesrovnatelně levnějším mechanismem než obecně dražší řízení před civilními soudy. Zákonodárce zcela jasně určil prostředek k dosažení tohoto účelu. Při vytváření nové legislativy zjevně vycházel z toho, že právě osoba, která má k účtu oprávněného zemřelého dispoziční právo, je osobou, která obvykle s prostředky na účtu zemřelého disponuje. Poněvadž se vychází z toho, že tato osoba má nejužší vztah k finančním prostředkům oprávněného zemřelého, je první, na kom se žalovaná hojí. Jen pokud taková osoba neexistuje, žalovaná se může domáhat vyplacení vzniklého a na účet vyplaceného přeplatku po jiných osobách, a to v zákonem stanoveném pořadí. Obecné nastavení pravidla § 64 odst. 5 (resp. nyní § 64 odst. 6) zákona o důchodovém pojištění garantuje, že v obvyklých situacích bude důchodovou dávku hradit ta osoba, která měla k účtu přístup a která s největší pravděpodobností také dávku z účtu vybrala. S ohledem na velký počet obdobných věcí v pravomoci žalované současně zákon neklade na žalovanou povinnost zjišťovat, jak se věci vskutku udály a kdo skutečně částku z účtu vybral. Je nepochybné, že v obvyklých případech citované ustanovení minimalizuje počet soudních sporů a slouží k rychlému a efektivnímu uspořádání věcí. O protiústavnosti takto nastavené normy proto nelze vůbec hovořit. Dotčená úprava ostatně nedopadá ani do sféry osoby povinné vrátit přeplatek na důchodě takovým způsobem, že by ohrozila její majetkovou základnu. Pravidelně se jedná jen o vrácení jednoho důchodu vyplaceného po dni smrti oprávněného příjemce důchodu. Taková částka, se kterou musel oprávněný zemřelý pravidelně vyjít během jednoho měsíce, nezakládá akutní a zcela neakceptovatelný zásah do práva vlastnit majetek. V těch (spíše výjimečných) případech, kdy povinná osoba dávkou ve skutečnosti nedisponovala, a hradí tak v podstatě dluh za třetí osobu, může vynaložené finanční prostředky v občanskoprávním řízení získat zpět.
46. Zdejší soud se s tímto hodnocením ztotožňuje. Neznalost zákona neomlouvá a žalobce nebyl nijak nucen se zřízením dispozičního práva k účtu oprávněné souhlasit, případně

je mohl následně zrušit, zároveň je po něm požadována je jedna dávka důchodu, do jeho ústavně zaručených práv napadeným rozhodnutím zasaženo nebylo, není ani důvod pro přímou aplikaci čl. 11 Listiny základních práv a svobod, kterého se domáhá.

47. Ze všech shora uvedených důvodů soud neshledal žalobu důvodnou, a proto ji dle § 78 odst. 7 s. ř. s. zamítl.
48. O náhradě nákladů řízení jeho účastníků soud rozhodl podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobce ve věci neměl úspěch, proto mu náhrada nákladů řízení nenáleží, a žalované žádné náklady řízení nad rámec úřední činnosti nevznikly.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 29. srpna 2023

JUDr. Lenka Loudová v. r.
samosoudkyně